december 2016

GPM24

GREENPEACE

Onthuld: verwaterde schoonheid van de Noordpool

Uw successen in 2016: hoop voor de toekomst

Groene Vrede in conflictgebied

Dankzij u is haar Amazone gered!

Feest in het regenwoud
Rizela Saw Munduruku (8)

Waar dit Munduruku-meisje ook gaat, haar aapje blijft comfortabel op haar hoofd zitten. ‘Zelfs als ik slaap. Ik kreeg het cadeau van mijn opa.’ Rizela en haar aapje hebben iets te vieren: de enorme Tapajósdam die hun leefgebied zou verwoesten, is van de baan. Vanuit het dorp Sawré Muybu, waar het meisje woont, hielpen Greenpeace-vrijwilligers de Munduruku hun gebied in kaart te brengen. Overal ter wereld voerden supporters actie; online en bij de hoofdkantoren van betrokken bedrijven als Siemens. Uiteindelijk kregen de dambouwers geen milieuvergunning dankzij een vernietigend rapport van Greenpeace. Een prachtig succes voor het Amazonewoud, de Munduruku en voor Rizela en haar aapje.

Meer successen pag 10 >

GPM24

Kort

Milieunieuws en -tips in een flits

GROEN VOOR ELK SEIZOEN

In het tuincentrum denk je nog dat je het leukste plantje hebt gekozen. Maar eenmaal thuis blijkt dat-ie toch niet goed past bij de rest van je planten - en eigenlijk weet je ook niet goed hoe je het plantje moet verzorgen. Dit was voor Suzanne van Straaten precies de reden om Sprinklr te starten. Voor stadsbewoners zonder groene vingers stelt haar bedrijfje elk seizoen een nieuwe plantenbox samen. ‘Jullie rapport over bijen en sierteelt was voor mij een echte eye-opener. We gebruiken alleen maar planten van kleine biologische kwekerijen die we persoonlijk kennen.’ Naast de box biedt Sprinklr een app met tips, adviezen en een vraagbaakfunctie. ‘Zo lappen we planten in nood samen weer op.’

GPM mag een plantenbox verloten! Wilt u meedoen, stuur dan voor 20 december een e-mail naar redactie@greenpeace.nl met als onderwerp ‘Groene box’. Alleen de winnaar ontvangt bericht.

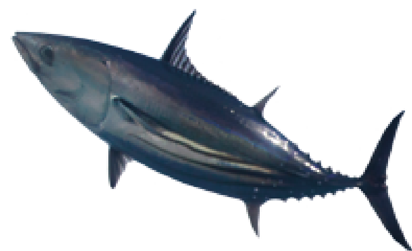

DE IDEALE COMBINATIE

Nog geen week in hun nieuwe functie als duo-directie van Greenpeace Nederland, kwamen Anna Schoemakers en Joris Thijssen meteen in actie. Hangend tussen twee windmolens, aan een touw van 500 meter, wisten zij een kolenschip te stoppen dat op weg was naar de nieuwe omstreden kolencentrale van Essent. Anna was directeur van het Klimaatverbond en werkte bij het programmabureau Klimaat voor Ruimte. Joris kent u misschien nog als de ‘milieuminister’. Hij heeft al een lang Greenpeace-leven achter de rug als actievoerder en campagneleider, en was sinds 2010 onze programmadirecteur. Samen vormen ze de ideale combinatie voor Greenpeace Nederland anno 2016: sterk in actie, onderzoek en aan de onderhandelingstafel, waar Greenpeace steeds vaker een cruciale rol speelt, denk aan het Energieakkoord. In GPM 23 (alleen online, zie greenpeace.nl/gpmagazine) namen we afscheid van directeur Sylvia Borren, in vijf verhalen van mensen die haar als *civil society*-activiste van dichtbij meemaakten.

TONIJNETERS AAN HET LIJNTJE GEHOUDEN

Zou u graag tonijn eten, maar wilt u absoluut niet bijdragen aan de achteruitgang van bedreigde soorten of onduurzame vangstmethodes? Greenpeace vroeg aan zeven veelverkochte inblikkers welke tonijnsoort zij verkopen en hoe deze is gevangen. Wat blijkt? John West, een merk van Thai Union (zie ook GPM 22), en andere grote spelers maken hun eerdere beloften niet waar en vissen nog steeds met schadelijke lokvlotten. Het oceaanvriendelijkste blikje is van het merk Fish Tales. Daarin zit 100 procent skipjack, gevangen met *pole and line*, een methode die bijvangst voorkomt. Skipjack is een van de weinige tonijnsoorten met een relatief gezonde populatie. Bekijk alle onderzoeksresultaten en onze criteria op greenpeace.nl/blikoptonijn.

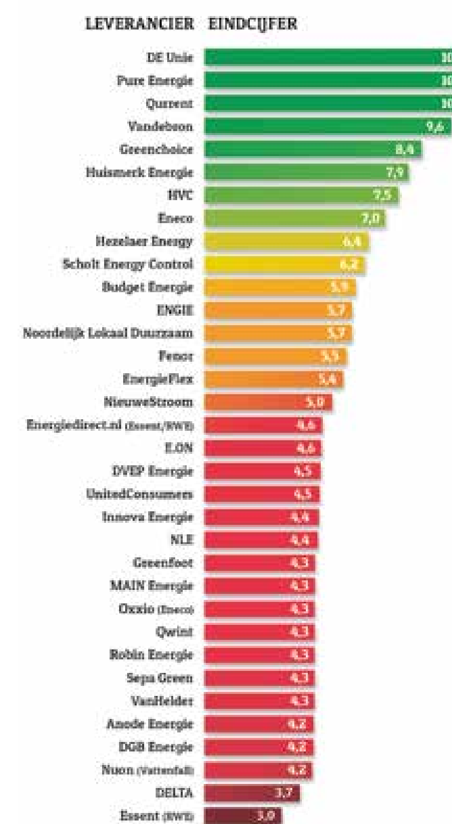

KLIMAAT: VAN AFSPRAAK NAAR ACTIE

Op 4 november 2016 trad het klimaatakkoord van Parijs in werking. Binnen een jaar na ondertekening: dat is een nieuw record in de geschiedenis van de klimaatonderhandelingen!
In Marrakesh startte drie dagen later de VN-klimaattop COP22, waar de ondertekenaars onderhandelden over concrete vervolgstappen. Op de agenda stonden internationale wetgeving, de nationale plannen voor CO_2-reductie en de financiering van het klimaatfonds voor kwetsbare landen. Greenpeace was er natuurlijk bij om een vinger aan de pols te houden.
We brachten het hoopmozaïek mee, een oproep van duizenden zonne-energieaanbidders om de overgang naar duurzame energie in recordtempo door te voeren.
De belangrijkste uitkomsten van COP22 vindt u op greenpeace.nl/nieuws.

ESSENT OPNIEUW DE SMERIGSTE

Ook dit jaar legden Greenpeace, de Consumentenbond, Natuur & Milieu en WISE alle stroomaanbieders in Nederland langs de groene meetlat. Van de vijf grote leveranciers, samen goed voor 75 procent van het marktaandeel in ons land, scoort alleen Eneco een voldoende. Essent bungelt opnieuw treurig onderaan. Maar wie wil overstappen heeft inmiddels een ruime keuze! Het onderzoeksrapport en eenvoudige overstapmogelijkheden vindt u op greenpeace.nl/groenestroom.

ENERGIEK ONTBIJTEN

Zin in een lekker en verantwoord eitje tijdens een inspirerend ontbijt? Wij krijgen Kippen organiseert om de week (op donderdag tussen 8.30 en 10.30 uur) een EnergieOntbijt vlakbij station Amsterdam RAI. Onder het genot van producten uit eigen tuin gaan inwoners, bedrijven, ambtenaren en organisaties in gesprek over de Amsterdamse transitie naar schone, lokaal opgewekte energie. Hoe versnellen we die omslag en wat kunnen we zelf doen? Bij elk ontbijt schuift een Ontbijtspreker aan. En de eitjes? Die komen van MiniRondeel 't Ei-land, een duurzame boerderij die ecologisch en diervriendelijk kippen houdt. Kijk voor de locatie en meer informatie op wijkrijgenkippen.nl.

GREENPEACE IN HET MIDDEN-OOSTEN: VAN KLOOF NAAR VERBINDING

In een al eeuwenlang door oorlog en geweld verscheurde regio laat het werk van Greenpeace in het Midden-Oosten de hoopvolle kracht van verbinding zien. Al twintig jaar bouwt een klein, maar onvermoeibaar team steen voor steen aan een groene én vreedzame toekomst.

>

©Imad Maalouf/Greenpeace

Selaata, Libanon, 1999. Vanaf de *Rainbow Warrior* voert Greenpeace een vreedzame actie bij een grote chemische fabriek die giftig afvalwater zó de Middellandse Zee in loost. Het is de eerste actie van de Libanese Zeina Khalil AlHajj als woordvoerder van het piepjonge Greenpeace-kantoor in Beiroet. 'Er stonden gewapende militairen op de kade, de sfeer was gespannen. Toen we aan land gingen, begonnen ze plotseling op ons te schieten. Ze vernielden camera's van aanwezige journalisten, die samen met buitenlandse Greenpeace-activisten naar een schuilplek renden. Verstandig. Maar wij waren zó verontwaardigd over deze gewelddadige reactie, dat we naar de militairen toe renden om verhaal te halen. Er vielen gewonden: één collega brak zijn arm en een ander hield er een rugblessure aan over. De fabriek sleepte ons voor de rechter, die ons gelukkig in het gelijk stelde en het geweld van de militairen buitenproportioneel noemde.'

HELDEN VAN DE ZON

Zeventien jaar later gelden er striktere milieuwetten in Libanon en is Zeina al twee jaar uitvoerend directeur van Greenpeace Mediterranean: vanuit haar vaste standplaats Istanboel stuurt ze dit Greenpeace-kantoor aan, waarin landen rond de Middellandse Zee (Marokko, Turkije, Libanon en Israël) een uniek samenwerkingsverband zijn aangegaan. Een regio die zo op het eerste oog niet zit te wachten op een club als Greenpeace.

Toch is niets minder waar, stelt Zeina. 'Het milieu staat los van religie of afkomst. Stroomgebrek waardoor je je land niet kunt irrigeren, treft iedereen even hard. Een mislukte oogst betekent voor elke kleine boer het verschil tussen wel of geen nieuwe kleren voor de kinderen. Turkije en Libanon importeren veel elektriciteit uit het buitenland. Om die afhankelijkheid te verminderen, bouwt Turkije een tweede kerncentrale. Slechts 8 procent van de stroom in dit land is duurzaam opgewekt. En dat terwijl de zon er 300 dagen per jaar schijnt!'

Direct druk uitoefenen op de politiek is hier een stuk lastiger. Daarom werkt Greenpeace vaak via lokale gemeenschappen, soms van deur tot deur. Zo komt de verandering op gang die nodig is voor een duurzame toekomst. In Turkije is het totale aandeel van zonne-energie weliswaar nog bescheiden (562 MW), maar al wel een verdubbeling ten opzichte van 2015. Greenpeace draagt daaraan bij, bijvoorbeeld door jonge Turkse mannen op te leiden tot installateur en de energiecoöperatie van een groep Libanese vrouwen te steunen.

Zeina: 'We maakten filmpjes van deze *solar heroes*: gewone mensen wiens leven echt verbeterd is door zonnestroom. Hun verhalen overtuigen andere mensen. Neem de Turkse boerin Kezban Karaman, die met een klein veld zonnepanelen in haar eigen stroombehoefte voorziet. Zij zegt: "We hoeven niet meer afhankelijk te zijn van de regering of bedrijven. Al eeuwenlang drogen we ons fruit onder de zon, nu kunnen we er zoveel meer mee doen. Voor de toekomst en de gezondheid van onze kleinkinderen."'

BLOEMEN EN BOMEN

Milieuproblemen en conflicten zijn nauw met elkaar verbonden. Zo zullen conflicten langer doorwoekeren of eerder weer oplaaien als gevolg van droogte en voedselschaarste. Dat stelt onderzoeker Wim Zwijnenburg van vredesorganisatie PAX. Hij doet al jarenlang onderzoek naar de impact van oorlog en conflict op het milieu in het Midden-Oosten. Zwijnenburg: 'Neem Syrië. Door de oorlog zakte de professionele olie-industrie in elkaar, en dit werd versterkt door de bombardementen op olieraffinaderijen. Omdat olie noodzakelijk is voor alledaagse bezigheden, maar ook omdat er veel geld te verdienen is met smokkel, gingen burgers zelf ruwe aardolie raffineren. Nog steeds werken tienduizenden kinderen hier in kleine private olieraffinaderijen, waar ze elke dag rotzooi inademen en blootgesteld zijn aan giftige stoffen. Ook heeft de olie het drinkwater vervuild.'

In Irak liet Greenpeace al in 2003 aan de wereld zien dat oorlog direct invloed heeft op het milieu en de gezondheid van mensen. Bij het nucleaire complex van Tuwaitha bij Bagdad sloeg de lokale bevolking drinkwater op in vaten die vervuild waren met verarmd uranium. Na de val van het regime van Saddam Hussein werd het complex amper bewaakt en mensen kenden de gevaren van nucleaire straling niet. Zwijnenburg: 'Organisaties als Greenpeace zijn belangrijk om te laten zien wat de gevolgen van milieuproblemen zijn voor het dagelijks leven van de bevolking. Op die manier komt een milieuonderwerp eerder op de internationale politieke agenda.'

>

> **ONZICHTBARE LIJN**

Na een aantal jaren van opbouwwerk in haar geboorteland Libanon, werkte Zeina meer dan tien jaar vanuit het internationale Greenpeace-kantoor in Amsterdam. Ze leerde er de fijne kneepjes van het campagnevoeren en droeg bij aan talloze Greenpeace-projecten, maar haar eigen regio bleef trekken. Nu is ze terug. Is er veel veranderd sinds die actie in 1999? Ja en nee. De Arabische lente in 2011, waarbij van Caïro tot Damascus honderdduizenden de straat op gingen om meer democratie te eisen, ademde de hoop van verandering. Vijf jaar later zijn veel landen helaas terug bij af, of erger.

Genoeg werk te doen voor het relatief kleine Greenpeace Med-kantoor, dat intussen zo'n zeventig medewerkers telt. Het milieu in de regio staat voortdurend onder druk, ook door de groeiende stroom vluchtelingen. Daarom blijft het werk van Greenpeace hier zo belangrijk. Dat is niet altijd even makkelijk: veiligheid is geen vanzelfsprekendheid in dit deel van de wereld. Het maakt Zeina alert, ze is continu op haar hoede om de veiligheid van 'haar' mensen te waarborgen. Openlijk kritiek hebben op de politiek kán, maar héél voorzichtig en weldoordacht. In Turkije geldt nog steeds de noodtoestand na de mislukte coup. De lijn tussen wat mag en niet mag is niet altijd zichtbaar; zonder toestemming een fabrieksterrein betreden, kan hier onbedoeld al grote consequenties hebben.

RASOPTIMIST

Toch zijn er genoeg hoogtepunten. Zo deed de *Rainbow Warrior* afgelopen zomer opnieuw Libanon aan, dit keer voor een open dag waarbij meer dan vierhonderd mensen aan boord kwamen. William Thorton, sinds een half jaar coördinator van de vrijwilligers in Beiroet, is er nog vol van. 'De *Rainbow Warrior* is een iconisch symbool van vrede. Daarmee snijden we dwars door alle religieuze en etnische verschillen heen. We vertellen een nieuw en hoopvol verhaal over mensen die door het gebruik van de zon weer zeggenschap krijgen over hun eigen leven. Mensen uit alle lagen van de bevolking, van jong tot oud, bezochten ons schip. Dit laat zien dat wat wij doen lééft.'

Het zijn dit soort ervaringen die voor Zeina bevestigen dat ze de juiste keuze maakte toen ze het veilige Amsterdam verruilde voor het grillige Istanboel. 'Ik ben een rasoptimist. In Libanon vertellen we kinderen het verhaal van de Feniks, een prachtige vogel die ontstaat uit een hoop as. Daar blijf ik in geloven: uiteindelijk groeit er iets moois op de puinhoop.'

GREENPEACE EN DE VLUCHTELINGENCRISIS

In november 2015 stuurde Artsen zonder Grenzen een noodkreet onze kant uit: kan én wil Greenpeace haar kennis en kunde op zee inzetten bij het redden van vluchtelingen die de levensgevaarlijke oversteek van Turkije naar Griekenland proberen te maken? Natuurlijk wilden we dat. Bijna een half jaar lang vertrokken teams van de twee organisaties vanaf het Griekse eiland Lesbos met drie rubberspeedboten. Aan land stonden medische teams paraat om verdere spoedeisende medische zorg te bieden. Op deze manier werden honderden mannen, vrouwen en kinderen uit het water gehaald en gered van een mogelijk gruwelijke verdrinkingsdood.

©Imad Maalouf/Greenpeace

U MAAKT HET WERK MOGELIJK

Als donateur van Greenpeace ondersteunt u ook ons werk in het Midden-Oosten: het Nederlandse Greenpeace-kantoor draagt een derde van de inkomsten bij aan kleinere, armlastiger kantoren. In 2015 ging het om € 7,8 miljoen. Greenpeace Mediterranean heeft zelf zo'n 65.000 supporters, waarvan 40.000 in Turkije, die gemiddeld € 10 per maand doneren.

IJsparadijs

Deze babypinguïn leeft op een uniek stukje aarde: de Rosszee bij Antarctica. 'De laatste oceaan' heet deze ijzige zee ook wel, vanwege het vrijwel ongerepte ecosysteem. Dikke ijslagen en een bar klimaat beschermen de Rosszee en haar bewoners al eeuwenlang tegen indringers. Maar dit ijsparadijs wordt bedreigd door de oprukkende industriële visserij. Greenpeace voert al jarenlang campagne voor bescherming van de Rosszee. En dat is nu gelukt! De Rosszee wordt een enorm beschermd zeegebied, twee keer zo groot als Spanje. Iconische dieren als de Weddellzeehond, de Rosszeeorka, de reusachtige roze inktvis en deze kleine keizerpinguïn zijn de komende 35 jaar verzekerd van een ongestoord bestaan. Dan wordt het zeereservaat hopelijk permanent.

©Nature Picture Library/Bryan and Cherry Alexander

DANKZIJ U IS DÍT 2016

Voordat u 2017 instapt, maken we u graag attent op wat u dit jaar achter u laat. Dankzij u werd 2016 een jaar van verzilverde beloftes en gouden plannen voor de toekomst.
>

1. KLIMAATAKKOORD VAN KRACHT

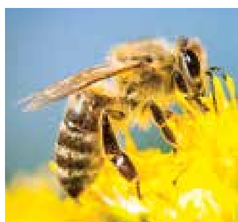
Veel sneller dan verwacht is het veelbelovende Klimaatakkoord van Parijs goedgekeurd door meer dan de vereiste 55 landen (die samen 55 procent van alle CO_2 uitstoten). Nu is het aan ons, burgers, om ze aan hun beloftes te houden.

2. ILLEGALE HOUTHANDELAAR BEBOET

Illegale houthandel staat op de vierde plaats in de wereldmisdaad-ranglijst. Greenpeace toonde keer op keer de dubieuze rol van Nederlandse handelaren aan. Eindelijk luisterde de overheid naar ons: houtimporteur Fibois kreeg als eerste een sanctie opgelegd voor overtreding van de Europese illegaal houtwet.

3. JUMBO & AH GAAN VOOR DE BIJ

'Red de bij, maak je supermarkt gifvrij!' Dankzij de actie van ruim 117.000 mensen en Greenpeace gaan Jumbo en Albert Heijn het gifgebruik op Nederlandse aardappels, groenten en fruit flink beperken. Ook krijgen boeren die duurzaam produceren een eerlijke beloning.

4. NOORDPOOL WORDT GEEN VISSERSPARADIJS

Een baanbrekend succes voor dieren als de Groenlandse walvis en de zeevlinder. Dankzij ons gedegen onderzoeksrapport én ruim 146.000 petitietekenaars stoppen multinationals als Iglo met de inkoop van Noordpoolkabeljauw! Ook Nederlandse supertrawlers beloven hun activiteiten bij de Noordpool niet uit te breiden.

5. SOJAMORATORIUM VOOR EEUWIG

Met uw steun kregen we in 2016 grote voedselbedrijven als McDonald's zover dat ze geen soja meer wilden afnemen waarvoor Amazonewoud was verwoest. Onder die druk ging de Braziliaanse soja-industrie akkoord met een moratorium. Het is nu verlengd tot in het oneindige!

6. MEGADAM VAN DE BAAN

Twee jaar geleden vroegen de Munduruku Greenpeace om hulp in hun strijd tegen de bouw van een megadam in hun Tapajósrivier in de Amazone. Samen met u kwamen we in actie tegen betrokken bedrijven als Siemens. We zorgden ervoor dat de bouwers geen milieuvergunning kregen. Nu is de Tapajósdam van de baan.

7. PANDAGEBIED BESCHERMD

Illegaal bos kaalkappen en vervangen door kostbare houtsoorten: het gebeurde in het grootste leefgebied van panda's ter wereld. Wie dacht dat het Greenpeace China niet zou opvallen, heeft het mis. Ons onderzoek leidde tot de val van 23 betrokken ambtenaren en tot aangescherpte regels.

8. VIETNAM SCHRAPT ZEVENTIG KOLENCENTRALES

Vietnam wilde zeventig kolencentrales bijbouwen, maar koos begin dit jaar toch voor schone energie en gas. Het besluit kwam niet lang nadat Greenpeace samen met de Universiteit van Harvard en lokale ngo's de enorme gezondheidsschade door kolenvervuiling aantoonde.

9. BP ANNULEERT BOORPLANNEN IN WALVISGEBIED

De Great Australian Bight is de grootste kraamkamer voor walvissen en van een ongekende schoonheid. Gelukkig stuitte het voornemen van oliemaatschappij BP om juist daar te gaan boren op zo veel verzet van Greenpeace-supporters, dat BP zijn plannen liet varen.

10. 14-JARIGE REDT MEER

Flessen, plastic zakken en ander afval: de 14-jarige Ivo Decarlis kon het vervuilde meer in zijn stad Rosario niet langer aanzien. Met behulp van de petitiestarter van Greenpeace Argentinië verzamelde hij 14.000 handtekeningen en overtuigde daarmee de burgemeester. Nu wordt het meer schoongemaakt.

11. BOSBESCHERMER VRIJ

De inheemse milieuactivist Ildefonso Zamora is na negen maanden cel eindelijk vrij. Hij werd gearresteerd voor zijn strijd tegen illegale houtkap in het Mexicaanse Gran Bosque de Agua bij zijn dorp San Juan Atzingo. Greenpeace voerde samen met mensenrechtenorganisaties campagne voor zijn vrijlating.

12. GREAT BEAR RAINFOREST WORDT NATUURRESERVAAT

Twintig jaar streden inheemse volken zij aan zij met Greenpeace voor de bescherming van dit gematigde regenwoud, groter dan België. Nu is 85 procent officieel natuurreservaat! In de overige 15 procent mag alleen onder ongekend strenge voorwaarden gekapt worden.

13. DELHI GAAT VOOR DE ZON

Zonnepanelen op alle overheidsgebouwen en fikse belastingkortingen om zonne-energie te stimuleren: de Indiase hoofdstad Delhi wil een milieuvriendelijke *solar city* worden en daarmee koploper en inspirator voor de rest van het land.

JORIS EN ANNA BLIKKEN VOORUIT

'Wat gaat Greenpeace doen in 2017? Om te beginnen gaan we de energierevolutie in Nederland flink op zijn staart trappen. Als we de afspraken van het Parijse klimaatakkoord willen halen, moet Nederland al in 2035 klimaatneutraal zijn. Er is echt *no time to waste*.
In West-Afrika zetten we samen met onze collega's uit Afrika en China een volgende stap om de unieke visgronden voor de kust te beschermen. En wie de beelden van de gigantische Indonesische bosbranden zag, weet dat de strijd voor bescherming van de tropische regenwouden van de wereld nog lang niet is gewonnen. Ook in 2017 zullen we doorknokken om de verwoesting van deze prachtige natuur met zijn unieke dieren te stoppen!'

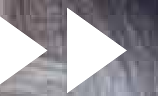
©AP/Hollandse Hoogte | ©Axel Kirchhof/Greenpeace | © Markus Mauthe/Greenpeace | ©Lynn M. Stone | ©Kumud Ranjan/Greenpeace | ©Gerda Horneman/Greenpeace

ACHTER DE LENS

1 DECEMBER 2011, MANNETJESPUTTERS

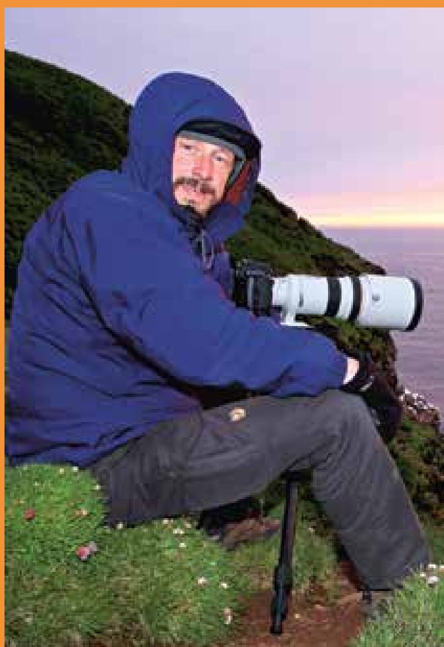
Onze fotografen zoeken voortdurend naar beelden die emotie oproepen, inspireren of aanzetten tot actie. In deze rubriek delen ze het verhaal achter hun mooiste foto. Dit keer: Bernd Roemmelt.

'Ik vond het fantastisch om deze kudde prachtige muskusossen in het wild te fotograferen. Twee grote mannelijke ossen werden nerveus en begonnen elkaar op te jagen, zo'n tien minuten lang. Plotseling draaide een van hen zich om en stonden ze oog in oog. Het leek dreigend, maar werd geen gevecht. Zo bleven ze meer dan tien seconden staan. Tijd genoeg voor mij om deze foto te maken.'

ACHTER DE LENS

Voor het boek 'Arctic Treasure of the North' reisde fotograaf Bernd Roemmelt naar het noorden van Alaska. Hier trof hij de kudde muskusossen. Op de dag dat Roemmelt de foto nam, was het ontzettend koud. De temperatuur daalde tot -40 °C.

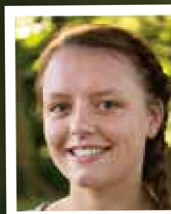
PAGINA 12 - 13

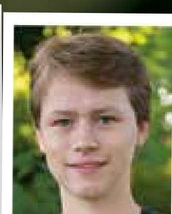
GROENE VOORNEMENS: DOEN, DURF OF WAARHEID

In de afgelopen jaren maakte u in GPM kennis met geboren wereldverbeteraars, dappere actievoerders, zelf-ontdekkingsreizigers en geleerden. Hoe gaat het nu met deze milieuhelden hoe ziet 'hun' 2017 eruit?
>

GPM16: TIM & IVI HUISMANS

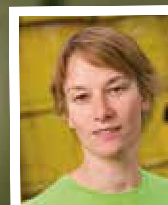
Precies twee jaar geleden vertelden deze broer en zus (nu 17 en 16) over hun succesvolle missie: bijen beschermen. Daarmee schopten ze het zelfs tot 'Wereldverbeteraar van het Jaar', een middelbare scholierenwedstrijd van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Inmiddels kunnen ook andere dieren op hun steun rekenen, maar de bijen spelen nog steeds een belangrijke rol, alleen iets verder weg... in Afrika! Tim: 'We werken nu internationaal, daarom heten we sinds dit jaar 'Faunawatch'. Ivi: 'In Ghana hebben we bijvoorbeeld 66 leerlingen en 25 leraren opgeleid tot imker.' Tim en Ivi besteden elke vrije minuut aan Faunawatch. Met de hulp van vijftig vrijwilligers in Nederland en een internationaal netwerk realiseren deze tieners hun droom van een groene, gezonde wereld.
En ze aarzelen niet om daarvoor de hulp in te roepen van minister Ploumen, staatssecretaris Dijksma of VN-vredesambassadeur Jane Goodall. Hun bijenplannen voor 2017 zijn ook al duidelijk: 'We trainen leefgemeenschappen in de Kameroense regenwouden als imker. Bijen houden is een goede inkomstenbron en zo helpen we ook de dalende Afrikaanse bijenpopulatie!' Meer weten? Faunawatch.org.

Ivi Huisman

Tim Huisman

GPM11: LIESBETH DEDDENS

Op 11 juli 2013 haalde Liesbeth Deddens het wereldnieuws: met vijf andere vrouwelijke actievoerders beklom ze in 17 uur het hoogste gebouw van Europa, The Shard. De 310 meter hoge toren ligt tegenover het Londense Shell-gebouw: de perfecte locatie om te protesteren tegen Shells rampzalige boorplannen op de Noordpool. Liesbeth woont in Zwitserland, waar ze niet aan klimacties kan meedoen, omdat ze dan mogelijk wordt uitgezet.
Liesbeth: 'Vreedzaam protest ligt hier flink aan banden, helaas. Maar ik kom op andere manieren in actie voor het milieu: ik teken de online Greenpeace-petities en vertel mijn omgeving, ook via social media, dat kleine veranderingen echt helpen. Zoals minder vlees eten of vaker de fiets pakken en bewuster omgaan met energie. We hoeven heus niet allemaal op een gebouw te klimmen om zo'n punt te maken. Maar als er in 2017 een internationale klimactie is, ben ik er zeker bij!'

Liesbeth Deddens

GPM17: PATRICK MARTENS

Drie weken lang zeilde deze acteur/presentator met negen andere BN'ers over de Middellandse Zee in de avontuurlijke spelserie 'De Zeven Zeeën' van BNN, in samenwerking met Greenpeace. Patrick won niet alleen, hij ging vol nieuwe idealen naar huis: 'Voor 50 kilo garnalen wordt 1.000 kilo bijvangst dood overboord gegooid of vernietigd. Dat vind ik echt bespottelijk. Door alles wat ik in het programma heb geleerd, besloot ik minder en alleen nog maar duurzame vis te eten. Af en toe ontkom je er helaas niet aan. Zo had ik laatst een reünie in een seafoodbar. De hele Noordzee lag zowat op m'n bord! Ik zat daar totaal niet meer op m'n gemak. Het gaat nog steeds niet goed met de oceanen. Onze generatie merkt misschien nog niet zoveel van de problemen onder water, maar de volgende vangt de klap op. Daarom blijf ik in 2017 letten op wat ik eet. En ik blijf mijn vis halen bij winkels waarvan ik weet dat ze duurzaam gevangen vis verkopen.'

Patrick Martens

GPM07: PIER VELLINGA

Klimatoloog Pier Vellinga was gematigd optimistisch in 2012. Als we in dertig jaar flink zouden inzetten op het terugdringen van de CO_2-uitstoot, zou er nog veel te redden zijn. Inmiddels ligt er een internationaal klimaatakkoord. 'Een doorbraak', volgens Vellinga. 'Eindelijk internationale overeenstemming en ambitieuze doelstellingen.' Over de voortgang van Nederland is hij minder positief: we lopen ver achter. 'Om te voldoen aan de afspraken in Parijs moeten we veel harder werken aan de omschakeling naar duurzame energie.' Dat is haalbaar. 'Enkele jaren geleden heeft de overheid subsidie gereserveerd voor de bouw van windparken. Maar van die pot blijft ongeveer de helft over, zó goedkoop is de aanleg inmiddels. Nederland kan binnen vijftien tot vijfentwintig jaar volledig duurzaam in zijn energie voorzien. Dat is precies wat de afspraken van Parijs vragen.'
In 2017 zal Vellinga zich vooral bezighouden met ons voedselsysteem. 'Een koe produceert net zoveel broeikasgassen als een auto. Die auto is over vijf tot tien jaar voor iedereen elektrisch. Maar die koe klimaatneutraal maken is veel ingewikkelder.' De toekomst op dit gebied is volgens Vellinga minder vleesconsumptie en meer ecologische landbouw. 'Dat helpt ook voor de kwaliteit van voedsel en voor de diversiteit van planten en dieren op het land.'

Pier Vellinga

©Marten van Dijl/Greenpeace

HANDELSVERDRAGEN: KWAAD OF KANS?

WAAROM WE NOG NIET VAN TTIP AF ZIJN (EN TTIP NIET VAN ONS)

Na een golf van demonstraties, publicaties en het uitlekken van geheime onderhandelingsteksten, ging TTIP voorlopig in de ijskast. Komend jaar zal die ijskast ontdooien. Bovendien is TTIP niet het enige handelsverdrag dat een gevaar is voor mens, milieu en democratie.
>

TTIP IN VOGELVLUCHT

Het is 2015 als Nederland lucht krijgt van TTIP, het Transatlantic Trade and Investment Partnership. Al jaren overleggen de Europese Unie, de Verenigde Staten en het bedrijfsleven achter gesloten deuren over het opheffen van ‘handelsobstakels’. Via TTIP willen ze Europese en Amerikaanse wetten en technische standaarden gelijktrekken. Buitenlandse bedrijven die vinden dat overheidsbeleid hun investeringen bedreigt, kunnen straks zo'n staat aanklagen in een speciaal, besloten tribunaal. Maatschappelijke organisaties slaan alarm: kan Europa genetisch gemanipuleerde groenten, giftige onkruidverdelgers en op dieren geteste cosmetica nog buiten de deur houden als TTIP doorgaat?

Er ontstaat een storm van protest tegen de ondemocratische werkwijze en de schadelijke plannen. In Nederland verrijst Platform TTIP Alarm, een samenwerking tussen Greenpeace, Milieudefensie, foodwatch, SOMO, TNI en FNV. Greenpeace krijgt in mei 2016 conceptteksten van TTIP in handen en publiceert ze. Kort daarna worden de onderhandelingen stilgelegd. ‘Na alle protesten gaven onze TTIP-leaks het overleg de nekslag, denk ik’, vertelt Faiza Oulahsen. Zij verdiept zich sinds 2015 voor Greenpeace Nederland in de handelsverdragen. ‘Toen we de documenten naar buiten brachten, zag een aantal politici TTIP direct al niet meer zitten.’

‘HET GAAT NIET ALLEEN OM ONS BELASTINGGELD’

ISDS, de regeling die het besloten geschillentribunaal voor buitenlandse bedrijven mogelijk maakt, is een van de kwalijkste elementen uit TTIP. Omdat veel bilaterale handelsverdragen zo'n zelfde regeling kennen, kunnen we goed zien wat de gevolgen van ISDS zullen zijn. Zo klaagde het Zweedse energiebedrijf Vattenfall (eigenaar van Nuon) Duitsland aan, toen het besloot te stoppen met kernenergie. En Roemenië hangt een claim van $ 4 miljard boven het hoofd, drie keer het nationale zorgbudget. De eis komt van een Canadees mijnbouwbedrijf dat hier met behulp van het giftige cyanide goud wil delven. Na hevige protesten van omwonenden trok de overheid de vergunning in.

De dreiging van miljardenclaims zal zeker invloed hebben op overheidsbesluiten over milieubescherming, arbeidsrechten en consumentenveiligheid, vreest ook Faiza: ‘Het gaat niet alleen om ons belastinggeld, waarmee zo’n boete betaald wordt, maar ook om de macht die bedrijven krijgen. Wie zit er straks op de stoel van een parlementariër: iemand op wie wij gestemd hebben of de CEO van een buitenlands bedrijf waarover we niks te zeggen hebben?’

EN TOEN WAREN DAAR CETA EN TISA

Twee maanden nadat TTIP in de ijskast ging, tekenden Europa en Canada een vergelijkbaar verdrag. Dit Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA) kent ook een buitengerechtelijk geschillentribunaal. Tachtig procent van de grote Amerikaanse bedrijven heeft een zusteronderneming in Canada en kan via CETA alsnog Europese landen aanklagen.

Bovendien is er nog een derde handelsverdrag in de maak, waaraan media nauwelijks aandacht schenken. TiSA, de Trade in Service Agreement, gaat over de dienstensector. Naast de EU en de VS zijn 21 landen betrokken bij deze - eveneens geheime - onderhandelingen.

Greenpeace kreeg in september TiSA-conceptteksten toegespeeld en zette ze online. De bezwaren? Ook dit verdrag beperkt de macht van overheden en geeft bedrijven extra rechten. TiSA verbiedt overheden nieuwe regelgeving aan te nemen die het handelen van bedrijven beperkt. Geprivatiseerde diensten, zoals energie- en drinkwatervoorziening, mogen niet meer worden genationaliseerd. Ook kent TiSA geen hoofdstukken over arbeidsomstandigheden en milieu.

VERZET IN VOLLE GANG

‘Greenpeace verzet zich tegen CETA en TiSA, omdat ze even gevaarlijk en ondemocratisch zijn als TTIP’, vertelt

Shira Stanton, beleidsadviseur voor Greenpeace Europa. De recente ondertekening van CETA betekent niet dat protest zinloos is. Integendeel: ‘Het Europees Parlement moet het verdrag nog ratificeren. Wij proberen nu parlementsleden ervan te overtuigen dat ze CETA moeten afwijzen.’

Mocht het Europees Parlement toch instemmen, dan moeten de nationale parlementen nog akkoord gaan met die onderdelen waarvoor Europa geen mandaat heeft. Alleen als alle lidstaten CETA ratificeren, kan het verdrag volledig in werking treden. Ook ligt er nog een adviesvraag bij het Europees Hof: voldoet CETA wel aan Europese wetgeving? ‘Nationale parlementen zouden daarop moeten wachten voordat ze ratificeren’, vindt Faiza. ‘Maar ook daarna kunnen we in Nederland nog een raadgevend referendum organiseren en zo invloed uitoefenen op de slottekst van CETA.’

KANSEN VOOR DUURZAME EN EERLIJKE HANDEL

Genoeg mogelijkheden dus om TTIP, TiSA en zelfs CETA aan te passen of liever nog: de onderhandelingen open te gooien. Als voorbeeld noemt Faiza de VN-klimaatonderhandelingen, waarbij ook enorme belangen op het spel staan. Die zijn veel transparanter; ngo’s kunnen aanschuiven en ook burgers hebben inspraak. ‘Greenpeace is niet tegen handel, maar vóór duurzame en eerlijke handel. Ik zie in TTIP nog steeds een kans voor een nieuw soort handelsverdragen, met transparante onderhandelingen waarin milieu en mensenrechten beschermd worden.’ Shira ziet voor CETA dezelfde mogelijkheden: ‘Als we CETA nu stoppen, kunnen we een nieuwe, eerlijke handelsagenda organiseren, waarbij mens en milieu voorrang hebben op winst.’

KOM OOK IN ACTIE VOOR TRANSPARANTE EN DUURZAME HANDELSVERDRAGEN. TEKEN DE PETITIE OP GREENPEACE.NL/ACTIE/TTIP.

SMELTENDE SCHOONHEID

KWETSBARE NATUUR RAAKT BESCHERMLAAG KWIJT

Eeuwenlang behoedde een metersdikke laag zee-ijs grote delen van het Noordpoolgebied voor aantasting door de mens. Klimaatverandering maakt een einde aan die bescherming. Dat levert schitterende beelden op van een ongerepte onderwaterwereld, maar brengt ook nieuwe bedreigingen met zich mee.
>

BOREN EN KNALLEN IN DE DIEPZEE

Nu het zee-ijs rond de Noordpool zich 's zomers steeds verder terugtrekt en 's winters minder aangroeit, worden nieuwe gebieden bevaarbaar - ook voor de oliemaatschappijen die het op de bodem van de Arctische diepzee hebben gemunt. Het Noorse staatsoliebedrijf Statoil wil volgend jaar zijn activiteiten in de Barentszzee naar het noorden uitbreiden met nieuwe proefboringen. In Canadees Noordpoolgebied is seismisch onderzoek in voorbereiding, waarbij met luide explosies uit luchtkanonnen wordt gezocht naar mogelijke gas- en oliebronnen. Dieren die zich binnen een straal van 500 meter van de luchtkanonnen bevinden, worden permanent doof. Wetenschappers zijn bang dat de geluidsgolven ook op grote afstand beloega's, walrussen en dolfijnen verwonden of desoriënteren.

VIS IN HET NOORDEN LOKT

Onderzoek van Greenpeace laat zien dat ook industriële kabeljauwvissers naar de nieuwe ijsvrije gebieden trekken. De vloten maken gebruik van bodemsleepnetten van tientallen meters breed die ze over de zeebodem trekken. Duizenden jaren oude koraalriffen worden in luttele seconden kapot geploegd. Door zware overbevissing staat de kabeljauwpopulatie wereldwijd onder druk, maar in de Noordelijke IJszee zwemmen nog grote, gezonde scholen. Als we dit zo willen houden, is het de hoogste tijd om de vangst ook in deze nieuwe gebieden te reguleren en te verduurzamen.

OPGEWASSEN TEGEN KLIMAATVERANDERING

De temperatuur op de Noordpool stijgt twee keer sneller dan het wereldwijde gemiddelde en ook in het Noordpoolgebied verzuren de zeeën door de toenemende hoeveelheid CO_2 in het water. Overbevissing en vernietiging van het bodemleven brengen de Arctische ecosystemen uit balans, waardoor ze minder goed zijn opgewassen tegen deze snelle veranderingen. Met acht miljoen mensen kregen we Shells boorplannen van tafel. Dit jaar nog heeft de industriële visserij laten zien dat ze snelle en effectieve maatregelen kan nemen als bewuste burgers en afnemers dit willen. Kortom: onze campagnes hebben effect. Daarom blijven we, samen met u, bescherming eisen voor het Noordpoolgebied en zijn prachtige bewoners.

Ook op de zeebodem in het Noordpoolgebied liggen kilometers lange koraalriffen. Koudwaterkoraal groeit met slechts een millimeter per jaar, maar eenmaal groot is het een perfecte schuil- en broedplaats.

©Gavin Newman/Greenpeace

Jonge kabeljauw maakt dankbaar gebruik van het koudwaterkoraal. De riffen bieden bescherming tegen hongerige beloega's, narwallen en zeehonden.

©Joachim S. Mueller

Schelploze vleugelslakken lijken engeltjes, maar het zijn meedogenloze kleine jagers. Met hun tentakels grijpen ze een prooi, om die vervolgens langzaam te verorberen.

©Alexander Semenov

Met behulp van echolocatie vinden beloega's gaten in het zee-ijs waar ze kunnen ademhalen. De afhankelijkheid van hun gehoor maakt deze sneeuwwitte tandwalvissen extra kwetsbaar voor het seismische onderzoek van oliemaatschappijen.

©Istock Photo

GREENPEACE-CAMPAGNES IN HET NOORDPOOLGEBIED IN 2016

We concentreerden ons in 2016 op de nu grootste bedreigingen: oliemaatschappijen en de industriële visserij. Een overzicht.

ARCTIC FRONTIERS - REGIO BARENTSZZEE, NOORWEGEN
DOEL Grote visverwerkers overtuigen geen Noordpoolkabeljauw meer te in te kopen.
RESULTAAT Multinationals als McDonald's en Iglo nemen geen kabeljauw meer af uit nieuw ontsloten gebied in de Barentszzee. De Pelagic Freezer-trawler Association (PFA) belooft hier niet te gaan vissen.

ELEGY FOR THE ARCTIC - REGIO NOORDPOOL
DOEL Aandacht vragen voor de noodzaak om de noordoostelijke Atlantische Oceaan te beschermen, tijdens een bijeenkomst van de vijftien overheden die het OSPAR-verdrag tekenden.
RESULTAAT Het adembenemende pianoconcert van Ludovico Einaudi op een drijvend platform tussen de ijsbergen is al ruim 2 miljoen keer beluisterd: gpmagazine.nl/elegy.

ARCTIC HOME - REGIO BAFFIN BAY, CANADA
DOEL De Inuit-bewoners van Clyde River bijstaan in hun strijd tegen de seismische tests en boorplannen van oliemaatschappijen.
RESULTAAT Meer dan 130.000 Noordpoolliefhebbers roepen de Canadese minister-president Trudeau op om de rechten van Inuit te beschermen.

THE PEOPLE VS. ARCTIC OIL - REGIO BARENTSZZEE, NOORWEGEN
DOEL Een klimaatrechtszaak tegen de Noorse overheid. Noorwegen heeft nieuwe licenties uitgegeven om noordelijker dan ooit naar olie te boren. Hiermee overtreedt het land zijn eigen grondwet én de klimaatafspraken van Parijs.
RESULTAAT De aanklacht is ingediend, wordt vervolgd...

©Christian Aslund/Greenpeace

Rewind // Forward

Schone energie | Sterke bossen | Levende oceanen | Duurzame landbouw

Wat wilde Greenpeace bereiken en is dat gelukt? Waarvoor komen we binnenkort in actie? Dit keer over boeren die bijen vonden, (be)heers en verdeelpraktijken in West-Afrika en onze energieplannen waar de overheid het nog warm van gaat krijgen.
>

HOEVEEL VIS HEEFT WEST-AFRIKA?

West-Afrika: zo arm als de mensen zijn, zo rijk is hun zee. Een unieke stroming voert voedingsstoffen uit de diepte omhoog en zorgt voor extreem goedgevulde wateren. Zo'n voedingsbron trekt natuurlijk ook de grootste rovers op aarde aan. In GPM luidden West-Afrikaanse vissers al eerder de noodklok over drijvende visfabrieken uit Europa, Rusland en China. West-Afrikaanse landen maakten onderling wel visafspraken, maar niemand weet hoeveel vis er daadwerkelijk wordt gevangen. Greenpeace ziet een oplossing in een commissie van West-Afrikaanse kustlanden en landen als China die in hun wateren vissen. Pavel Klinckhamers, campagneleider oceanen bij Greenpeace: 'Zo'n regionale commissie moet onderzoeken hoeveel vissoorten er (nog) zijn, de visbestanden bijhouden, bepalen hoeveel er precies gevangen mag worden én erop toezien dat dit duurzaam gebeurt.' Onder de werktitel 'Project Omega' gaat Pavel daarom samen met zijn Chinese en West-Afrikaanse collega's de lokale visserij in kaart brengen en bij alle betrokken overheden pleiten voor het instellen van zo'n beheercommissie. 'Als alle landen nu hun verantwoordelijkheid nemen, blijft dit gebied een duurzame voedselbron. Niet alleen voor de sardinella en de walvissen, maar ook voor miljoenen Afrikanen en voor ons in Europa.'

©Clément Tardif/Greenpeace

LICHTPUNTEN

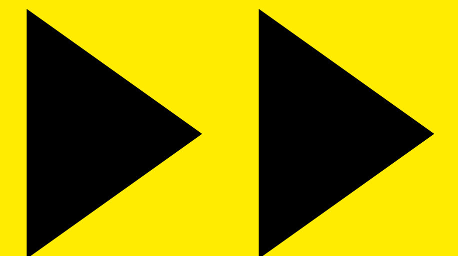
'Wie echt tot zich laat doordringen wat klimaatverandering betekent, schreeuwt om actie.' Joris Wijnhoven, campagneleider klimaat & energie bij Greenpeace, is zo iemand. Hij is dan ook blij met de successen van dit jaar: 'Mede dankzij Greenpeace is er nu een extra pakket maatregelen voor energiebesparing en schone energie, waardoor het Energieakkoord echt ambitieus wordt. We willen dat dit akkoord verlengd wordt tot 2030, maar dan wel zo aangepast dat we daarmee de klimaatdoelen van 'Parijs' kunnen halen.'
Nederland moet daarvoor veel grotere stappen zetten, berekende het Duitse New Climate Institute. Al in 2035 moeten we volledig onafhankelijk zijn van fossiele brandstoffen! Daarom moeten de laatste vijf kolencentrales zo snel mogelijk dicht. Maar Greenpeace gaat ook de CO_2-uitstoot door het verkeer aanpakken. Die is goed voor bijna een kwart van ons energieverbruik - en dan rekenen we de lucht- en scheepvaart niet eens mee.'
Joris signaleert nog een lichtpunt: het grootste windpark ter wereld, dat voor de kust van Borssele wordt gebouwd, blijkt maar liefst 40 procent goedkoper dan gepland. Een doorbraak voor windenergie op zee! Op land is het nog sappelen (zie GPM22, greenpeace.nl/gpmagazine) - daarom blijft Greenpeace windcoöperaties steunen die last hebben van dwarsliggende provincies.

BOER VINDT BIJENHAAG

U bent goed bezig voor de bij! In GPM 23 konden we melden dat Jumbo en AH bijvriendelijker worden, nadat honderdduizenden klanten om gifvrije groenten vroegen. Inmiddels ondertekenden al 117.000 mensen onze oproep. Alleen Lidl kan nog een zet gebruiken: het beloofde actieplan om schadelijke bestrijdingsmiddelen op groenten en fruit aan te pakken, hebben we nog steeds niet gezien.
Maar onze donateurs zorgden voor goed nieuws voor bijen, hommels én consumenten. Greenpeace vroeg supporters om twee jonge biologische tuinders, Suzanne en Sijtse Jan van Tuinderij Oer, te helpen met een bijenhaag. De twee doen er alles aan om op een terrein van Natuurmonumenten zo 'oerspronkelijk' mogelijk groenten te verbouwen - uiteraard gifvrij en bijvriendelijk. En u reageerde fantastisch! Dankzij alle enthousiaste BIJdragen staan hier nu 200 struiken die zo afwisselend bloeien dat bijen en hommels er het hele jaar door eten kunnen vinden. Half november togen Greenpeace-vrijwilligers naar Voorst om alle struiken in de grond te zetten. Voor tuineigenaren die ook bijen en hommels willen helpen, hebben we een simpele tip: let er bij de keuze voor planten en bloemen op dat er altijd iets in bloei staat. Wilt u direct aan de slag? Koop dan nu biologische bloembollen voor in de tuin of op het balkon!

ALTIJD UP TO ACTIE

Voer samen met ons actie, heel gemakkelijk online. Meld u aan, dan ontvangt u iedere maand een actiemail: greenpeace.nl/actiemail.

DE NATUUR IS OOK VAN MIJ

De aarde is ook van mij

Joyce Farah (22) vluchtte vanuit Syrië naar Nederland. In Aleppo werkte ze op een school voor dove kinderen. Haar ervaring was zeer welkom in Weert, waar Joyce samen met Zafar (Pakistan) en Habib (Syrië) natuurexcursies opzet voor kinderen uit een nabijgelegen asielzoekerscentrum (azc).

'In Syrië kun je niet zomaar de natuur in lopen. Daarom twijfelde ik in het begin. Ik wist niets over de Nederlandse natuur. En sprak ik wel goed genoeg Nederlands?' Maar haar zelfvertrouwen én haar kennis van het Nederlands groeiden, toen ze meeliep met excursies en de vragen van Nederlandse kinderen beantwoordde.

Nu neemt ze asielzoekerskinderen mee de natuur in. 'Tijdens de wandelingen leren we de kinderen ook de Nederlandse taal. Wij hebben een voorbeeldfunctie. Toen wij hier kwamen, kenden we de taal en cultuur ook niet. En kijk nu: ik ben hier echt van de natuur gaan houden.'

©Celine Brouwer/Greenpeace

©Marten van Dijl/Greenpeace

BOSSENVERNIETIGER SPEELT MET VUUR
27 SEPTEMBER, MALEISIË

Al bijna tien jaar is palmoliegigant IOI betrokken bij de ontbossing en drooglegging van de Indonesische regenwouden. Elk jaar staat Indonesië hierdoor letterlijk in vuur en vlam. Inmiddels tekenden al meer dan 300.000 mensen onze petitie tegen ontbossing voor oliepalmplantages. Maar IOI geeft geen krimp. Nilus Kasmi is vrijwilliger bij het brandpreventieteam van Greenpeace in Indonesië. Het is zíjn thuis dat voor bedrijven als IOI wordt verwoest. Daarom kwam hij samen met Nederlandse vrijwilligers in actie bij de Rotterdamse olieraffinaderij. Want de branden in het regenwoud stoppen alleen als palmolieproducenten hun verantwoordelijkheid nemen.

NILUS BLIJFT SAMEN MET GREENPEACE IN ACTIE KOMEN, NET ZOLANG TOT DE BRANDEN VOORGOED GEBLUST ZIJN EN DE REGENWOUDEN BESCHERMD.

SMS 'WOUD' NAAR 4333 EN STEUN ONZE STRIJD MET EEN EENMALIGE GIFT VAN € 2,50.

COLOFON

© DECEMBER 2016
Stichting Greenpeace Nederland

GPM verschijnt 3 keer per jaar gedrukt en 4 keer per jaar digitaal. De online versie kunt u lezen op gpmagazine.nl. U kunt zich abonneren op ons online magazine via mygreenpeace.nl.

ISSN: 0166-4506

GPM is gedrukt op 100 procent hergebruikt en chloorvrij gebleekt papier.

Postadres: Postbus 3946, 1001 AS Amsterdam
Bezoekadres: NDSM-Plein 32, 1033 WB, Amsterdam
Voor administratieve vragen: Servicedesk: 0800 422 33 44 (gratis) of greenpeace.nl/contact

Rekeningnummer:
ING: NL31 INGB 0000 0000 44

Opmerkingen en suggesties over de inhoud van **GPM** kunt u sturen naar redactie@greenpeace.nl.

Hoofdredactie: Rita Borghardt
Eindredactie: Jacqueline Schuiling
Redactie: Rita Borghardt, Hiekelien van den Herik, Annemiek Verbeek, Celine Brouwer, Laura van Rutten
Art direction en ontwerp: Samantha van der Werff
Beeldredactie: Gerda Horneman
Drukwerkcoördinatie: Yuri Gunther Moor

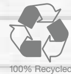
Voor blinden en slechtzienden is een speciale digitale of gesproken versie van **GPM** beschikbaar via Dedicon (0486 486 486 of info@dedicon.nl)

Volg Greenpeace op **greenpeace.nl.**
Twitter: **@GreenpeaceNL**
Facebook: **Greenpeace Nederland**
Instagram: **@greenpeacenl**
Meld u aan voor onze actiemails via **greenpeace.nl/ikdoemee.**

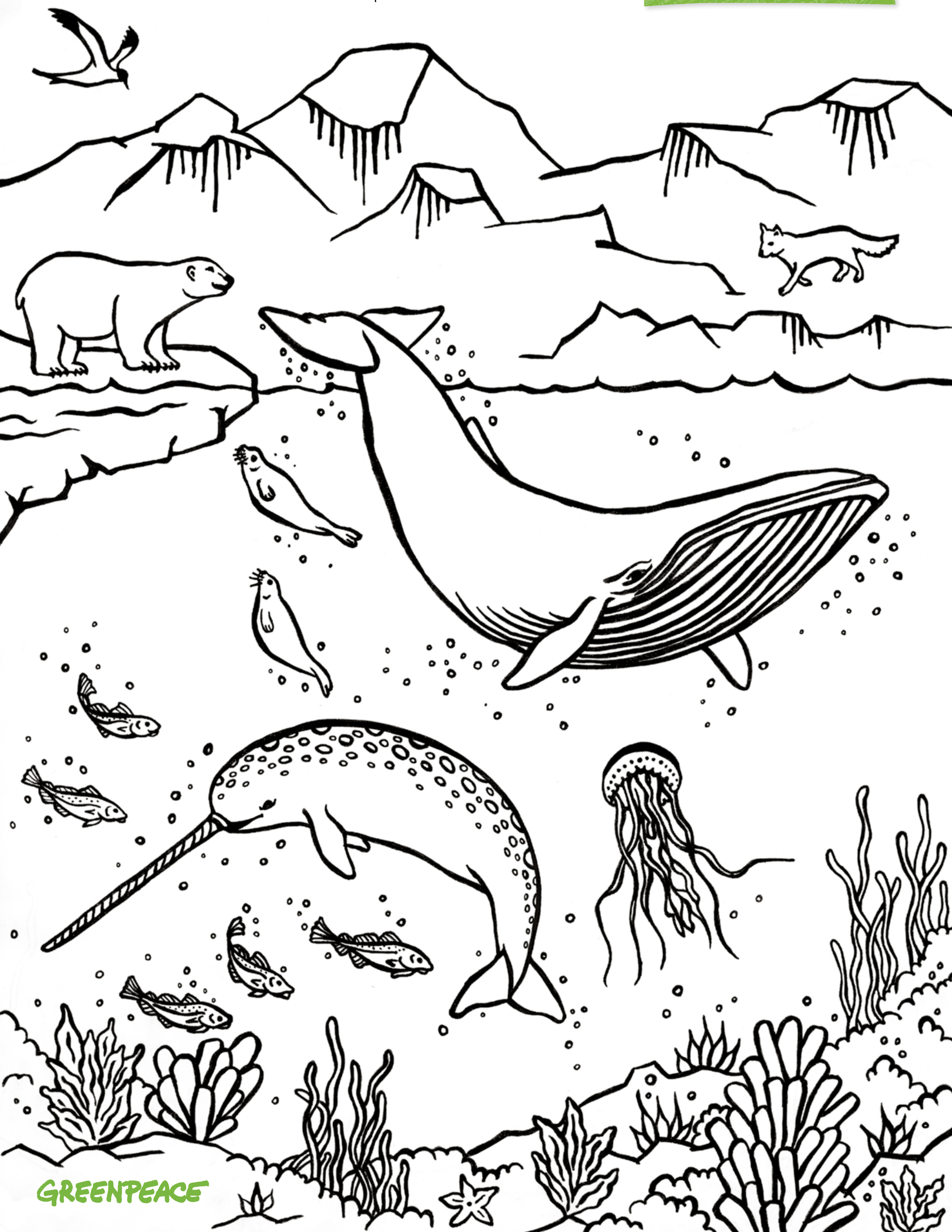

De wereld onder het Noordpoolijs is echt niet alleen maar grauw en grijs.
Kijk maar eens op pagina 18 en 19. Grijp je kleurpotloden en geef
deze narwal en de andere Noordpooldieren weer kleur!

GPJONG

GREENPEACE